

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Bidrag

til

Stærmose-Gaardenes

og deres Beboeres Historie i
Brylle og Brændekilde Sogne

af

Frederik Hjort

Baagegaard pr. Tommerup St.

1 9 3 7

Expres-Trykkeriet i Odense
(C. Albertsen)

„Arbejde er Livets Hjul!“

STÆRMOSE omfatter et Omraade paa ca. 400 Tdr. Land, der er fordelt paa 3 Bøndergaarde, og ca. 20 mindre Landbrug samt nogle Huse. Det hele er beliggende ca. 2 Mil vest for Odense i den sydøstlige Del af den gamle Vissenbjerg Røverskov; i den Del af denne, der senere op i Tiden gik under Navnet „Hiestbierg Enemercke Skouff“! Det vil sige en Skovegn, der var noget for sig selv, som endnu ikke helt var gaaet op i de tilstødende Sogne. — Stednavnet, Stærmose, der synes at lyde saa almindelig dansk, som noget er, mærkeligt nok alligevel enestaaende i Danmark; der er vel en Gaard i Odense Landsogn, som benævnes „Stærmosegaard“, men dennes rette Navn er i Virkeligheden Stenmosegaard, hvilket fremgaar af et gammelt Matikuls Sognekort, hvorpaa staar anført „Stenmose“. — Da Stærmose første Gang fremtræder i Historien, bestaar det nævnte Omraade af 2 Gaarde, der hører til Dalum Kloster og er i 1533 opført i dette Klosters Jordebog som hørende til Brylle Sogn og benævnes „Store Stærmose“ og „Lille Stærmose“, begge „Helgaarde“. Den første af Gaardene er da beboet af Hans Knudsen, medens Knud Hansen bor paa den anden. Antagelig er det Fader og Søn, vi her har for os. Brugeren af Lille Stærmose svarer i 1533 en Afgift af „Dunemoszeberg“. Begge disse Gaarde kom efter Reformationen ind under Kronen. Saavel „Store Stærmose“, der i de ældre Arkivalier, som Regel kun benævnes „Stærmose“, som „Lille Stærmose“, der altid benævnes saaledes, har aabenbart oprindeligt udgjort een Gaard, men

som saa meget tidligt i Tiden, før den er kommet ind under Dalum Klostre er bleven delt, vel af en Fader mellem sine 2 Børn. Dersom man vil betragte Kortet, vil man snart opdage, at det helt nødvendigt maa have været saaledes; men det er sket før Sognegrænsen er bleven helt fastlagt, siden de to Gaarde er kommet til hver sit Sogn, Store Stærmosen til Brændekilde og Lille Stærmosen til Brylle Sogn. Endnu i Jordebogen for 1587 er begge Stærmosegaardene opført udenfor Sognene, som liggende i „Hiestbiørg Enemercke Skouff“, Og ligeledes i 1617, 1662 og endnu i 1682 siges „Store Stærmosen“ at ligge i Brylle Sogn. Denne mærkelige Usikkerhed om Stærmosegaardenes Beliggenhed og Tilhørsforhold Sognene imellem giver sig ogsaa til Kende ved en betegnende Indberetning fra Sognepræsten i Tommerup og Brylle, Hr. Jørgen Jensen, af 29 April 1690, i hvilken han blandt meget andet interessant skriver følgende om Store Stærmosen: „Niels Rasmusen i Store Stærmosen, som ligger i Brændekilde Sogn haaffuer for nogle Aar siden aff egen Myndighed og deres Tilchyndelse, som nyder Brændekilde Tiende, begyndt paa at ville fradrage Brylle Sognepræst Tiende af noget Render Heedejord og en Lyche ved Gaarden i hvilchen hand og continuerer, tvertimod det som Vidnesbyrd vil beviise, og jeg af min Sl. Formands Tiendebog har fuldkommen Underretning om, hvilket vil icke for Eiterkommernes Sckylt saaledes upaaancket burde passere!“

Her ser man et slaaende Eksempel paa, hvorledes man saa langt frem i Tiden endnu staar uklar over de rette Sognegrænser. Men dette er ikke noget, som er specielt for Stærmosegaardene; noget ganske lignende gør sig gældende for Lille Appe i Brylle Sogn og Store Appe i Tommerup Sogn samt for Store Hesbjerg i Sanderum Sogn og Lille Hesbjerg i Ubberup Sogn. Begge disse to Sæt Gaarde har ganske

naturligt kun udgjort een Gaard hver Sted, nemlig „Appe“ og „Hæsbjerg“, hvilken sidste aabenbart har været den betydeligste, siden den har formaaet at give hele det store Skovlag Navn.¹⁾

Stærmose var, som alle de andre Gaarde i „Hæstberg Enemærke Skouff“ en „Enestegaard“, det vil sige en Gaard der ligger for sig selv og har al sit Jordtilliggende samlet i een Plet omkring Bygningerne, ligesom den Slags Gaarde altid var holdt uden for „Fællesskabet med de andre Gaarde, som laa i Byen²⁾. Enestegaardene var som Regel ogsaa større af Arealtilliggende end de almindelige Bøndergaarde.

Stærmose er rimeligvis opstaaet paa den Maade, at en ung Mand fra Rander By (den nærmeste By) som sin Arvepart har faaet denne „Udlod“, hvor Rydningsarbejde i Skoven og Opdyrkningen af Heden, da vel har været paabegyndt, og har saa her bygget den første tarvelige Begyndelse af Enestegaarden Stærmose og her med sin unge Viv har fristet en beskeden Tilværelse paa et Sted, hvis mest betegnende Kendemærke var en stor moseagtig Strækning begroet med Stærgræsser midt imellem store Bakker med Skov og Hede, deraf Navnet!

Hvor naar denne første Bebyggelse er foregaaet, lader sig nu ikke mere bestemme ved Aarstal og Da-

¹⁾ Den store Skovegn: „Hiestbiærg Enemercke Skouff“ bestod udelukkende af Enestegaarde beliggende i den vest-nordvestlige Del af Ubberud, Sanderum, Brændekilde, Brylle og Tommerup Sogne og omfatter 1533 sølgende Gaarde: „Dyrødt, Lille Hæsbjerg, Elneberg, Kragemose, Bøllelose, Vosselose, Knudtstrøppe (Store Hæsbjerg er ikke nævnt, af hvilken Grund ved jeg ikke; thi i 1587 er den omtalt), Toulhoe, Skræppenborg, Lille Appe, Lille Stærmose, Store Stærmose, Broholm og Store Appe“. De andre Enestegaarde i Ubberup og Korup Sogne hørte til St. Knuds Kloster, medens de tilsvarende andre Enestegaarde i Tommerup og Orte Sogne hørte ind under Frøbjerghus og ejedes af „Bjelker og Bannere“. —

²⁾ I disse Henseender ligner „Enestegaardene“ vore „Hovedgaarde“.

toer. ja næppe engang kan det siges omtrentlig. Men saa meget kan dog maaske siges om den Sag. at den første Bebyggelse af Stærmose maa være foregaaet samtidig med alle de andre store Indhug i den store „Vissenbjerg Røverskov“, som er sket fra alle Verdenshjørner, indtil der er bleven sat en Stopper for, ved at Beboerne i Centrum er bleven enige om at danne et selvstændig Sogn, Vissenbjerg, der helt afgjort er det yngste paa Fyn. Dersom man nu sætter dette Tidspunkt til omkring Aar 1000 a 1100, vil man næppe tage helt Fejl.

Som vi har set ovenfor, kom Stærmosegaardene under Kronen tillige med det øvrige af Dalum Birk efter Reformationen, og forblev der til efter den 3aarige Krig med Sverrig, da Landet var bleven forarmet i høj Grad, og Kong Frederik III. saa sig da nødsaget til at sælge en Mængde Gods, og blandt dette Dalum Kloster med alt underliggende Bondegods, som købtes af Landsdommer Jens Lassen, hvis Skøde er af 1. Maj 1662. Han besad det meste af det indtil henimod 27. December 1682, da Didrik Schult til Findsrup fik Skøde paa Dalum Kloster og en Del af Godset — der imellem Store Stærmose. — I 1662 svarer Stærmose (d, v. s. Store Stærmose) Afgift foruden af selve Gaarden af noget Overdrev. Ligeledes svares der ogsaa Afgift baade fra „Stærmose og Lille Stærmose“ af Render Hede og Lille Stærmose tillige af Radtsdam. — Didrik Schult Efterslægt solgte 5. Januar 1722 Christiansdal (saaledes hedder Godset herefter) med Gods til Kongen, som lod det hele gaa ind under Ryttergodset, hvor det forblev til 1764, da det hele blev solgt til private ved Auktion. Her blev Store Stærmose solgt til Stiftamtmand von Heynen for 4821 Rdl.; men da var Hartkornet svunden ind til 11 Td., 0 Skp., 3 Fjdk., 2 Alb. + Skovskyld 2 Skp., 3 Fjdk., 3 Alb. — Efter faa Aars Forløb gik det over til Sønnen, der dog ikke

kunde klare Udgifterne, hvorfor Ejendommen blev solgt ved Auktion 4. Juli 1771 til Fæsteren Christen Nielsen for 4821 Rdl.

Iøvrigt kender vi følgende af de tidligere Fæstere af Store Stærmose, nemlig, den første er som nævnt: 1533 Hans Knudsen, 1587 Rasmus Madsen. I 1688 stod Gaarden paa 14½ Tdr. Hartkorn, men af dette store Areal var kun 84 Tdr. Land opdyrket. I 1617 og 1619 sad der en Birette Rasmussen paa Store Stærmose og svarede Afgiften til Dalum. Hun er sikkert enten Enke eller Datter af den forrige Fæster. Og i 1662 er der en Rasmus Rasmussen, Birkefoged i Dalum Kloster i mange Aar, som da er gammel og maa være en Efterkommer af Rasmus Madsen. Han svarer 1 Td, ½ Otting Smør + 1 Skp. Rug af Schouflogne. ligesom han ogsaa giver Afgift af Render Hede (og er altsaa i Forbindelse med Brylle Sogn derved). Men i 1674 er der kommen en ny Fæster, vel en Søn af Ras. Rasmussen, nemlig N. Rasmussen, paa den Tid nævnes følgende Marknavne: „Hoybjerg Hog, Stenbjerg Løcken, Maue Haufue Vancken, Houbierg Løcken, Tørre Løcke Brunebjerg, Store Hafue Locke, Enghaven, Jens Matzdam, Brandts Haufue, Beneckeberge. Vesten for Gaarden befindes en Frugthave, og der hos nødtørstig Kaaljord, der har fornøden Giersel og Tørfue til eget Brug. Skoven bestaar mest af Bøg. I Skødet 1682 fortælles atter, at Store Stærmose ligger i Brylle Sogn og at „Kirsten sal. Borgmester, Hans Jørgensen i Bogense har bevilget hendes Livstid Afgiften af og skylder som ovenfor nævnt.“ Niels Rasmussen maa være død noget før 27. Marts 1695, da hans Enke giftede sig med Niels Hansen, som den Dag fik udstedt Fæstebrev. Antagelig var han gift 2 Gange; thi Enken overlevede Manden og overlod Gaarden til Sønnen, Niels Nielsen, 14. September 1727. Denne Mand og hans Hustru afstod frivilligt Fæstet paa Grund

af Alder og Svaghed til Sønnen, Christen Nielsen, 9. August 1760. Der siges i Folketællingen 1787, at han er 54 Aar og altsaa født 1733. Konen er et Aar ældre, og der en Datter Kirsten paa 24 og Cathrine paa 19 Aar samt en gift Kone, Ane Schulzer paa 48. Her er vi altsaa naaet til den sidste Fæster af Gaarden, idet han, som før nævnte købte Store Stærmose paa Auktion 4 Juli 1771 for 4821 Rdl. Han var gift med Malene Jørgensdatter, der var født 1732 og døde 30. Maj 1790, de mistede flere Børn i en ung Alder og i 1785 havde Christen Nielsen en længere Kontravers med sin Nabo, Christian Henrichsen, paa Lille Stærmose, der havde et meget langt Skelhegn imellem deres Gaarde, og dette blev de uenige om. Sagen var indstævnet for Retten, men ved en Landvæsenskommission blev det hele afgjort i Mindelighed. Christen Nielsen døde 18. Januar 1793, da han var 60 Aar gl. og var altsaa født 1733. Men forinden havde han 17. Juni 1789 afstaaet Gaarden til sin Svigersøn, Lars Andersen for 3910 Rdl. Han var født 1765 og hans Hustru, Kirsten Christensdatter 1772. De havde i 1801 fire Børn: Christen, f. 1791, Lene, f. 1793, Anders, f. 1797 og Dorte, f. 1799. — Umiddelbart før han overtog Store Stærmose, var de store Landboreformer kommen i Gang, der blandt andet ogsaa gav sig Udslag i store Udstykninger og dette forsøgte Lars Andersen ogsaa med Held, idet han solgte en 6 a 7 Parceller i Løbet af faa Aar, deriblandt Benkebjerg Lykken, som han solgte til Peter Olsen i Brolund 23. December 1807, og ved alle disse Frasalg sank Hovedparcellen i Hartkorn ned til ca. $7\frac{1}{2}$ Tdr., og denne sidste Rest solgte han 25. April 1812 til Kammerjunker von Heinen for 30.000 Rdl., hvilket jo skulde synes at være en mægtig Sum, men man maa erindre, at de danske Penges Værdi i disse Aar lige før Pengekrisen i 1813 stod overordentligt lavt, saaledes at Forretnin-

gen ved Handelen ikke har været saa god, som den synes at være. Kammerjunker v. Heinen solgte allerede Gaarden igen 17. Juni 1823 til Hans Chr. Andersen paa Lille Stærmosse for 1150 Rdl. — Der er en mægtig Forskel i disse 2 Priser med kun 11 Aars Mellemrum, som er meget iøjnefaldende. H. Chr. Andersen var født i Orte 14. Oktober 1781, som Søn af Gmd. Anders Pedersen (Faddere: Anders Brendholt, Mads Nielsen, Niels Pedersen og Datter og Jens Knudsen Smeds Hustru). Hans Chr. Andersen¹⁾ blev en ret anset Mand i Egnen, han var ikke alene Lægdsmand, men fra 1818 til sin Død 6. Maj 1832 var han Sognefoged i den nordlige Del af Brylle Sogn. Og ved Testamente af Chr. Henrichsens Enke 10. Juni 1823 fik han tillige Skøde paa Brylle Kirke. Det var saaledes 3 ret betydelige Ejendomme, han nu sad som Ejer af, skønt han begyndte som Tjenestekarl hos Chr. Henrichen paa Lille Stærmosse. Hans Chr. Andersen er imidlertid en forholdsvis ung Mand, ca. 51 Aar, da han 1832 afgik ved Døden, hvorefter hans Enke, Karen Jørgensdatter, sad inde med alle Ejendommene, som hun styrede paa fornuftig Maade, bistaet af sine 5 flinke Børn. Hun vedblev at bo paa Lille Stærmosse til 1837, da hun overlod denne Gaards Drift til den ældste Søn, Henrich Hansen. Men i 1837 flyttede hun over paa Store Stærmosse, der oprindeligt og endnu laa der, hvor Vejen fra Render og Brændekilde skiller sig fra Vejen til Tommerup St. og gaar efter Hæsbjerg. Nogle faa Meter vest for dette Vejskel laa Store Stærmosse endnu i 1837, men her midt i Gaarden stoppede Vejen op; dersom nogen vilde videre

¹⁾ At H. Chr. Andersen betød noget i Sognet kan man antagelig vide deraf, at han blev valgt til Sognefoged; thi i Følge kgl. Forordning af 11. November 1791 „skal Sognefogden af Almuen anses for at være den fornemste og mest agtede Mand i Sognet“, hvilket bl. a. skulde finde Udtryk derved, at han „ved deres Gæstebud og Samkvemme skulde indtage Hæderspladsen ved den øverste Bordende“! —

efter Hæsbjerg, kunde man maaske faa Lov at laane Nøglen til den vestlige Bagport og fortsætte ad Markvejen, der førte langs Sogneskellet ved Lille Stærmose indtil de yderste Marker ved Benkebjerg, hvor Jordene stødte op til Store Hæsbjergs Enemærker. Bygningerne¹⁾ til Store Stærmose laa saaledes lige ved Lille Stærmose i Udkanten af Jordene, dette var vel Grunden til, at Enken Karen Jørgensdatter Aarer efter sin Ankomst til Gaarden flyttede alle Bygningerne op paa Bakken og midt i Markerne. Navn og Aarstal 1838 staar endnu ca. 100 Aar efter paa Stuehuset; og paa det gamle Byggested er kun tilbage nogle af Gaardens Brostene, som ligger midt i Vejen, hvor de har faaet Lov at ligge. Nogle af Havens Frugttræer, som stod paa Pladsen for faa Aar siden, er nu ogsaa forsvundne. — Efter at den gode Enke, som vi skal komme tilbage til en Omtale af, under Lille Stærmose, i 1840 havde tilskjødet den ældste Søn, Henrich Hansen, Hovedparcellen af Lille Stærmose med $5\frac{1}{2}$ Tdr. Hartkorn for 4000 Rdl.; saa gav hun den næstældste Søn, Christian Hansen, Skjøde af 8. Oktober 1841 paa Store Stærmose med ca. $4\frac{1}{2}$ Tdr. Hartkorn for 3000 Rdl., medens den 3die ældste Søn, Anders Hansen, 18. Februar 1843 fik Skjøde paa en udstykket stor Parcel af Lille Stærmose med ca. $4\frac{3}{4}$ Tdr. Hartkorn, der fik Navn af Ny Stærmose. Her til dette nye Hjem hos sin næstyingste Søn flyttede nu Karen Jørgensdatter, hvor hun levede til sin Død 12. Marts 1855. Christian Hansen²⁾, der 1841 blev Ejer af Store Stærmose og senere Sognefoged i Brænde-

1) Se Kort.

2) Ligesom Ejerne af alle andre Enestegaarde paa Egnen i Folkemunde fik Navn efter deres Gaarde, saaledes blev det ogsaa Tilfældet med Ejerne af Stærmosegaardene. Dette var Anledningen til, at Chr. Hansen lod alle sine Børn døbe med Efternavnet „Stærmose“! Og dette førte atter til, at hans 3 Brødre senere indgav Ansøgning om kgl. Til-

kilde Sogn, var født i Lille Stærmose 1817, blev gift i Tommerup Kirke 30. Oktober 1841 med Karen Marie Jacobsdatter, født i Tommerup Ellegaard 7. Marts 1821 (som Datter af Gmd. Jacob Jensen¹⁾) [Ellemand] og Ane Cathrine Hansdatter) deres Børn er:

1. Hans Chr. Hansen Stærmose, f. 9.-2.-1842.
2. Anna Cathrine Hansen Stærmose, f. 9.-6.-1844.
3. Jacob Hansen Stærmose, f. 31.-3.-1846.
4. Jørgen Christian Hansen Stærmose, f. 6.-4.-1848.
5. Karen Kirstine Hansen Stærmose, f. 16.-2.-1850.
6. Kirstine Caroline Hansen Stærmose, f. 19.-4.-1852.
7. Rasmus Christian Hansen Stærmose,
f. 15.-10.-1854.
8. Marie Kirstine Hansen Stærmose, f. 23.-12.-1856.
9. Kirsten Hansen Stærmose, f. 15.-11.-1858.
10. Sophie Kirstine Hansen Stærmose, f. 17.-6.-1861.
11. Frederik Vilhelm Hansen Stærmose, f. 28.-10.-1863.
12. Andreas Hansen Stærmose, f. 9.-8.-1867.

Efter Chr. Hansens Død forblev Enken siddende som Ejer af Store Stærmose fra 9. December 1880 til sin Død 10. Januar 1901, da Datteren Kirstine Caroline Stærmose fik Skjødet og efter hende Søsteren Kirstine Stærmose fra 1909 til 13. Juli 1911, da Gaarden blev overdraget til Niels Jørgen Madsen, som hidtil havde bestyret Gaarden, der fra da af var ude af Familiens Eje, som havde besiddet den i ca. 118 Aar. —

ladelse for dem og alle deres Efterkommere om at føre Navnet „Stærmose“, og de fik Tilladelsen. Nu vil man finde denne talrige Slægt spredt over hele Danmark, hvor der næppe findes en eneste Telefonbog, som savner Navnet „Stærmose“, hvis Bærere alle hører til den samme Familie og nedstammer fra Sognefoged Gmd. H. Chr. Andersen og Karen Jørgensdatter, Ejerne af alle Stærmose Gaardene.

¹⁾ Jacob Jensen fik Skjøde paa Ellegaarden 25. Februar 1812 af Faderen, Jens Sørensen, for 3000 Rdl. — Jacob Jensens Enke blev 22. Oktober 1836 gift med Henrik Jørgensen i Mosegaard.

LILLE STÆRMOSE har fra de ældste Tider kunnet glæde sig over, at der lige op til den nyere Tid har hvilet et mere gentilt Præg over Gaarden. Dette var dog ikke begrundet i selve Gaardens Størrelse og heller ikke i Bygningernes Fornemhed, men det kom af Beboernes fremskredne Kulturstade. Der sad saaledes igennem ca. 200 Aar en Familie „Lang“, der maa have staaet lidt over den almindelige Bondestand, hvilket bl. a. fremgaar af de endnu bevarede Ligsten i Brylle Kirke. Da deres Tid var forbi 1764 kom en Major Flindt, der boede der til 1781 og blev da afløst af den Familie, som ejede Gaarden i ca. 110 og af hvilket de 3 første Slægtled tillige var Ejer af Brylle Kirke, hvorved de blev ikke alene Sognets, men Kommunens „største Godsejer“, der betød meget i de Dage, idet Ejeren sammen med Provsten og Politimestren blev en Slags Topfigur i Kommunen, der betød noget, især da „Mændene“ fra Lille Stærmosé tillige var Sognefogeder, hvilket yderligere styrkede Positionen i Sognet og længere ud. — Den første Beboer, hvis Navn er bevaret til denne Dag er, takket være Johan Friis Jordebog for 1533, Knud Hansen, der foruden Afgiften af selve Gaarden tillige gav en Afgift af „Dunemoszeberg. Men i 1587 var der kommen en anden Fæster, nemlig Jep Rasmussen, der i Afgift svarede 1 Pund 5 Skill, 1 Alb., $\frac{1}{2}$ Td. Smør, 1 Fjerd. Honning, 24 Skp. Havre (Gæsteri), 5 Læs Ved at age, i Oxe at stalde¹⁾. — I Brylle Kirkebog nævnes 4. Marts 1655 Jep Lauritzen som Fadder og var da boende paa Lille Stærmosé. Men da Landsdommer Jens Lassen er bleven Ejer af Gaard og Gods 1. Maj 1662, da er

¹⁾ I 1619 er Rasmus (Jepsen) Lang bleven Fæster og er uden al Tvivl en Søn af den forrige.

Jep Rasmussen Lang Fæster af Gaarden, og Aaret efter stævner han til Underkendelse en Dom af Dalum Birketing af 20. December 1661 mellem ham og Mads Hansen, forrige Foged paa Nørholm i Jylland, angaaende en Hoppe, de omtvistede. — Hans Moder var vel den Kvinde, hvis Ligsten i Slutningen af forrige Aarhundrede endnu laa paa Brylle Kirkegaard syd for Kirken, og hvorpaa der stod: „Herunder ligger begravet en ærlig og gudfrygtig Kvinde, Marine Andersdatter, sl. Rasmus Langs Efterleverske i Lille Stærmose, som døde den 11.(?) November 1637. Gud give hende at opstaa med alle til det evige Livs Glæde og Herlighed. Amen“! — Hans Hustrus Ligsten er det nok, som tidligere laa i Kirkens Kor og har følgende Indskrift: „Herunder ligger begravet ærlig og gudfrygtig Kvinde, sl. Anne Lauritzdatter Jep Langs i Lille Stærmose, hans Hustru, som døde og boede i Stærmose og døde den 3. Maj Anno 1644, Gud give hende. . . “. Ovennævnte Rasmus Lang er aabenbart en Søn af Fæsteren Jep Rasmussen (1587) og derved faar vi en sammenhængende Række af Fæstere, Søn efter Fader paa over et Tidsrum af 200 Aar. — Endvidere er antagelig ovennævnte Anne Lauritzdatter sikkert Søster til ligeledes ovennævnte Jep Lauritzen. — Ved Matriklen af 1664 fik Lille Stærmose tildelt Hartkorn til 9, 7, 1, 2½. Men i 1688 blev dette forøget til 13, 2, 3, 0, men det opdyrkede Areal var kun 64 Tdr. Land. Da dette foregaar er Hans Jepsen¹⁾ Fæster. Hans Jepsen er ganske utvivlsom en Søn af Jep. Lang²⁾. Men den Hans Jepsen døde kort

1) Hans Jepsen og Johanne Nielsdatter havde bl. a. en Datter, Karen Hansdatter, der 18. Februar 1707 blev gift med Laurs Pedersen (Holmer) paa Baagegaard, hun døde 20. April 1722 uden Børn, 34 Aar gammel.

2) Under Matrikuleringen i 1681 nævnes følgende Marknavne: „Moeses Krogen, Lille Løcken, Eng Haffuen, Holme Locken, Been, Dynes-bierg, Roesmarck, Benerkie-bierre“. Vesten for Gaarden findes en liden

før 18. December 1696, da Mads Andersen¹⁾, fik Fæstebrev paa Gaarden paa Betingelse af, at han ægtede sl. Hans Jepsens Enke. I dette Fæstebrev siges der foruden ovennævnte Hartkorn Ager at være i Skovskuld 0-1-1-1. Mads Andersens mægtige store og smukke Egetræs-Spisebord med Navn „M. A. S.“ og Aarstal 1697 findes endnu vel bevaret paa Lille Stær-mose. Det knytter Fortiden til Nutiden og forhaabentligt Fremtiden.

Ved et Skovsyn 1703 nævnes „til Liden Stær-mose at høre Benckebjerg Lykke“! Mads Andersen blev gift 1) 2. Juni 1697 med Johanne Nielsdatter, Enke efter Hans Ipsen (Jepsen), som hun ægtede 1681. Han gifte 2) g. 6. Juni 1708 med Kirsten Rasmusdatter²⁾. Johanne Nielsdatter havde følgende Børn med sin første Mand: Jacob Hansen, Anders Hansen, Karen Hansdatter, Magdalene Hansdatter. Skitte 25. November 1706. Efter Mads Andersens Død fik Svigersønnen, Jens

Frugt-Hatue med nødtørfstig Kaaljord og østen og sønden for Gaarden en liden Frugthafue med 100 Humlestænger udi og et liden Stykke Humleland.

1) Han var Søn af Anders Nielsen, Fæster af „Falden“ i Søllested Sogn og en Broder var Gmd. Niels Andersen i Bæring i Barløse Sogn (og Niels Druč i Søllested var vist en Svoger til Mads Andersen). Ved Skiftet efter Mads Andersen, 28. Januar 1746, fremtræder kun to Børn, nemlig Ridefoged og Fuldmægtig Niels Stær paa Søbysøgaard og Dorthe Marie Madsdatter, der da var gift med Skomager Claus Sørensen i Odense, som Johanne Nielsdatter er Moder til, men af Kirsten Rasmusdatters Børn var til Stede: Rasmus f. 9. Februar 1710, Anders 20 Aar, Jens 18, Christen 11, Maren 23, Anna 15 og Johannes 14. som Værger møder de 3 Morbrødre Jørgen R. i Brylle, Mads R. i Skalbberg og Hans R. i Bro i Brænderup Sogn. Moderen sad med Gaarden til sin Død og ved Skiftet 18. Marts 1749 er hendes 7 Børn nævnte tillige med Niels Stær, der da er Ridefoged paa Egeskov, og Dorthea er nu gift med Skomager Niels Hieronimussen i Odense.

2) Hun var f. 16. Februar 1686 i Brylle og Datter af Gmd. i Kieldegaard, Rasmus Jørgensen viet 1.-3.-1685 (f. 8. Marts 1658, Søn af Jørgen Brunsvig) og Anna Madtzdatter (f. 1. Maj 1659, Datter af Madtz Huid, der uden al Tvivl var i Slægt med den gamle Herredsfogedslægt Huid

Madsen Gaarden 4. September 1749 (en Søn af Mads Rasmussen i Skalbjerger). Han blev viet 30. Juni 1749 til Johanne Madsdatter, de havde to Sønner, Mads og Mads Chr. Jensen. Men denne unge Fæster var allerede død før 2. August 1759, da den unge Karl, Jens Hansen, fik Fæste af Ryttergodset mod at ægte den afdøde Beboers Enke. I Fæstebrevet siges om Jens Hansen, at han er fra Store Appe“. I 1761 hedder det om Ryttergodset, at „Lille Stærmosen er en temmelig god Gaard, der har fornøden Under-, men meget ringe Overskov“. —

Ved Ryttergodsets Salg 1764 blev Justitsraad Lowson Ejer af Lille Stærmosen for en Betaling af 3377 Rdl. 3 Mark 10 Sk. = 250 Rdl. pr. Tdr. Hartkorn. Samme Aar afstod Jens Hansen Fæstet og købte Edsbjerg. Den ny Ejer solgte dog snart efter, 14. November 1764, Gaarden, som han næppe har beboet til Major Henrik Flindt, der boede paa Lille Stærmosen i hele sin Besiddelsestid. Han fik døbt følgende Børn i Brylle Kirke: Wibike Juliane, døbt 23. August 1765, Jacob Wilhelm 2. Marts 1767, Christiane Caroline, døbt 27. Juli 1770 d. og beg. 3. Januar 1777. Major Flindt sælger 10. Januar 1778 et jordløst Hus i Brændekilde og 11. Juni 1781 skjøder han Lille Stærmosen til Christian Henrichsen fra Store Appe for 4000 Rdl. Han var født 24. Februar 1751, som ældste Søn af Henrich Rasmussen og Ane Kathrine Christensdatter, der købte Store Appe af Kronen 1764 og forud havde været Fæster af denne Gaard. Chr. Henrichsen var saaledes 30 Aar, da han kom til Lille Stærmosen og kort efter, 10. April 1781, holdt han Bryllup paa selve Lille Stærmosen efter kgl. Bevilling med Kirstine Rasmus-

i Naarup). Kirsten Rasmusdatter var Søster til Gmd. Jørgen Rasmussen i Brylle, f. 21.-1.-1683, Gmd. Mads Rasmussen i Skalbjerger, f. 21.-6.-1691 og Gmd. Hans Rasmussen i Bro i Brænderup Sogn, f. 3.-10.-1684.

datter¹⁾, f. 1748. Forloverne var „Henrich Appe og R. Kam“, Ejer af Kamgaard i Tommerup. Chr. Henriksen havde i sin Barndom og Ungdom faaet gode Skolekundskaber, idet Faderen paa Store Appe holdt en privat Lærer, der daglig holdt Skole baade for hans egne og andres (Naboernes) Børn. Bl. a. har jeg Vidnesbyrg for, at den bekendte Lærer Højsholts Fader i Brylle, Skovfoged Jeppe Andersen Højsholt, hvis Fader ogsaa var Skovfoged i Højsholt, gik i Skole paa Store Appe. Derimod gik Lærer Højsholt selv i Skole paa Tallerup hos en Seminarist Friis. Den gl. Rytterskole har aabenbart ikke været anset nok den Gang. Chr. Henrichsen var uden al Tvivl en mere end almindelig anset Mand indenfor sin Stand, siden han blev baade Lægdsmand og Sognefoged for Brylle Sogn, uagtet han boede yderst mod nord i det over en Mil lange Sogn. Han blev udnævnt 1806 og forblev i Embedet til sin Død 14. November 1815. Han fik 8. Juli 1800 Skjøde paa Brylle Kirke med Jus Patron et Vocandi for 4000 Rdl. af Pastor Balslev, men allerede 30. Oktober 1800 solgte han Kaldsretten til Kongen. Chr. Henrichsen og Hustru fik flere Børn, men de døde alle som smaa²⁾. Til Hjælp i Bedriften fik han en ung Karl, en Gaardmandssøn fra Orte, Hans Christian Andersen, medens hans Hustru havde en god Hjælp inden Døre af den unge Pige fra Trøstrup, Karen Jørgensdatter³⁾. Da Chr. Henrichen 20. Fe-

1) Skifte efter hende foretoges 16. December 1822. — Hendes Testamente er af 12. Marts 1821.

2) I Tommerup og Brylle Sogns „Fattigkommissions-Forhandlingsprotokoller“ for 12. November 1803, hvor Sognepræst Rasmussen og Politimester Prokurator Føns var til Stede, var tillige mødt Chr. Henriksen fra Lille Stærlose som Kommunens største Godsejer foruden 2 andre Mænd fra hver af Sognene. Der forelaa Ansøgning fra 33 fattige om Hjælp af Sognet.

3) Hun var født 17. Oktober 1787 og opdraget der fra ganske lille; thi hendes Fader var Broder til Chr. Henrichsens Hustru, Kirstine

bruar 1812 skjøder Gaarden til H. Chr. Andersen, siger han, at det er „en Skovgaard“, som han herved sælger til sin Karl for 4000 Rdl. — Kort efter, 2. Maj 1812, viedes H. C. Andersen til Karen Jørgensdatter hjemme i Lille Stærmose efter kgl. Tilladelse med Forloverne „Chr. Henrichsen og Selvejer Mads Jensen¹⁾ i Brenderup“. Kun 3 Aar efter var Chr. Henrichsen død og 14. November 1815 foretoges Skiftet efter ham, hvor der blev fremlagt Testamente af 20. Juni 1793 mellem ham og hans nu efterlevende Enke, Kirsten Rasmusdatter. De havde ingen Livsarvinger, og den eneste Arving var hans Broder Niels Henrichsen i Store Appe, der var vanvittig, og Enken fik saa hele Boet udleveret; og i Følge hendes Testamente fik H. Chr. Andersen 10. Juni 1823 Skjøde paa Brylle Kirke og 17. Juni 1823 fik han som nævnt ogsaa Skjøde paa Store Stærmose af von Heinen.

„Farer ikke vild; slet Omgang fordærver gode Sæder²⁾! At dette gamle Ord har sin Rigtighed vil vist alle erkende, men det er desværre ikke alle, der husker det eller retter sig derefter. I Analogi hermed kan man vel ogsaa med rette sig: „At god Omgang kan forælde Sæderne!“

Jeg kom til at tænke paa dette, da jeg i denne Fremstilling kom til at beskæftige mig med ovennævnte Karen Jørgensdatter der 2. Maj 1812 blev gift med Hans Chr. Andersen paa Lille Stærmose. Hun har vist sig at være en saare betydelig Kvinde, der har haft en sjælden god Indflydelse baade paa Slægten og i Omegnen, at jeg finder det rigtigt at opholde mig lidt nærmere ved hende. Hendes ovenfor nævnte Fa-

Rasmusdatter. Denne siger i sit Testamente 1821, at hun har opdraget Karen Jørgensdatter, hvorfor hun og hendes Mand, Hans Chr. Andersen skal være hendes Universalarving.

1) Han var Halvfætter til Karen Jørgensdatter.

2) Se 1. Korinth, 15.—35.

der, Jørgen Rasmussen i Trøstrup, der 17. Juni 1800 købte Skræppenborg¹⁾ af sin Broder, Peder Rasmussen²⁾, de var begge Brødre til Mads Rasmussen³⁾ i Render (Vennersminde Nr. 10) og alle 3 var Sønner af Rasmus Madsen⁴⁾ i den største Gaard i Render Nr. 9, hvor der var ca. 13 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn. Niels Poulsens Kone i Thobo, Anne Kirstine Rasmussdatter f. 1741, var Søster til de 3 Brødre. Og Karen

1) I Folketælling 1801 siges der, at Jørgen Rasmussen er 47 Aar † 1804 i Skræppenborg. Karen Knudsdatter 42 Aar † 20. April 1838 i Skræppenborg. Ane Kirstine Jørgensdatter 15 Aar, gift med Peder Larsen, Skræppenborg. Knud Jørgensen 13 Aar, fik Lille Skræppenborg. Maren Jørgensdatter 9 Aar, hun var uhelbredelig syg fra Barndommen. Rasmus Jørgensen 8 Aar. Ane Sophie Jørgensen 4 Aar, blev gift med Andreas Lauritzen i Wonsild. Augusta Marie Jørgensen 2 Aar.

2) Peder Rasmussen købte umiddelbart derefter Langsted Mølle, som han 8. April 1820 overdrog til Datteren Marie og Svigersønnen, Møllebygger Jørgen Jørgensen, af Brylle.

3) Han var bl. a. Fader til Poul Madsen i Snestrup, Hans Henrik Madsen i Højbjerg i Ubberud og Rasmus Madsen i Oure ved Svendborg, f. 1794, † 30. Marts 1844 i Albjerg i Oure Sogn, hvor han var Forpagter, som han var hjulpen ind i gennem Sognefoged Hans Chr. Andersen, Lille Stærmosé.

4) Paa Skiftet efter Ras. Madsen i Render 6. Oktober 1764 var foruden Enken Anne Kirstine Pedersdatter (de var viet i Brylle 19. Juni 1739) tilstede Anders Hansen i Render og Knud Rasmussen i Skræppenborg tillige med Børnene: Peder R. 20 Aar, Mads R. 17 Aar, Christen R. 11 Aar, Jørgen Chr. 9 og Margrethe R., g. m. Skomager H. C. Lindegaard i Odense, Anne Kirstine R. 22 Aar, g. m. Niels Poulsen i Thobo, og Kirsten R. 18 Aar. De var alle i Hjemmet. — Jens Madsen i Bro og Anders Madsen i Haugaard var Farbrødre til Børnene og Jacob Andersen i Langsted og Jens Andersen i Assensbølle var Børnenes Fastørs Mænd, og Jens Hansen i Lille Stærmosé var Værge for den yngste Datter. Ras. Madsen havde indtil 20. Juli 1741 været Fæster af Gaard Nr. 1 i Assensbølle, men overtog da Svigermoderens, afgangne Peder Madsen Smeds Enke, som da afstod Gaarden paa Grund af Alder og Svaghed. Denne Gaard fæstede Peder Madsen Smed 20. December 1719.

Jørgensdatters 2 Aar ældre Søster, Anne Kirstine Jørgensdatter blev 36 Aar gammel 22. Juni 1822 gift i Brylle Kirke med den kun 19 Aar gamle senere saa landskendte Lægprædikant Peder Larsen Skræppenborg, der af sin Svigermoder fik Skøde paa denne Gaard 21. Juni 1832, efter hvilken han tog sit Navn og under hvilket han blev vel kendt over hele Landet. Karen Jørgensdatters Moder, Karen Knudsdatter var født i Hunderup og Datter af Gmd. Knud Nielsen. Disse 2 Søstre, Anne Kirstine og Karen Jørgensdøtre havde en Broder, Knud Jørgensen, der fik Skøde af Moderen paa 2 Parceller af Skræppenborg, vel Lille Skræppenborg og Skræppenborg Mølle, hos ham var en Søn af Sognepræsten i Huset (Søren Anchersen Borch¹⁾), der blev konfirmeret sammen med Peder Larsen Skræppenborg 21. April 1816. Man vil se af disse faa Træk, at Familien var stærkt repræsenteret paa Egnen; de var alle meget religiøse, (de Hellige) og hørte til den vestfynske Opvækkelse, men Karen Jørgensdatter og hendes Mand var nærmest de førende, dem om hvilket det gudelige Liv rører sig og her var det, at Peder Larsen Skræppenborg fik sin første og stærke kristelige Paavirkning. Alle disse beslægtede Familier med deres paarørende samledes ofte til gudelige Møder i de forskellige Hjem, hvor der holdtes Andagt og Bøn samt Salmesang, og hvor der ofte var flere Hundreder Mennesker til Stede. Denne religiøse Bevægelse stod ogsaa i Forbindelse med fjernere Egne, saaledes ikke alene med de hellige i Mørkenborg (ved Højsholt) og Pindstofte, men ogsaa med ligesindede i Veringe og Vissenbjerg samt Orte.

Ogsaa flere af Egnens Sognepræster sluttede sig uforbeholdent til „de hellige“, bl. a. Boesén i Viger-

¹⁾ Hans Forældre var døde for flere Aar siden, Moderen allerede 1809 og Faderen i 1811, efterladende sig 14 Børn, 11 Sønner og 3 Døtre.

slev, Baslev i Haarslev og Magister Lindberg m. fl.; dog synes baade den gl. og unge Lund i Tommerup at have holdt sig reserveret til Bevægelsen. særlig den gl. Lund synes at have næret Betæneligheder. Omkring 1815 angav han endog „Forsamlingsfolket“ for Biskoppen, F. Plum, der personligt undersøgte Forholdene og fik et saa godt Indtryk deraf, at han for en talrig Forsamling gav „den lille Flok“ det Vidnesbyrd, at de førte et Kristeligt Liv og havde Kristus til deres Grund. Han ønskede derfor, at disse Folk skulde være uanfægtede¹⁾. „Den lille Flok“ stod i nær Forbindelse med Brødremenigheden i Christiansfeldt og H. Chr. Andersen og Karen Jørgensdatter sendte da ogsaa flere af deres Børn til Christiansfeldt i kortere Tid.

Alt dette havde til Følge, at alle Sognekirkerne hver Søndag var stuvende fulde af en opmærksom og lyttende Tilhørerskare²⁾. Karen Jørgensdatter mistede allerede sin Mand 1832, kun 51 Aar gl., hvorefter hun selv bestyrede sine 2 store Gaarde, Teglværket og

¹⁾ Hernhutismen i Danmark S. 181 o. f., og Fyens Stiftstidende Nr. 144 for 1834 (4. September).

²⁾ Som et slaaende Vidnesbyrd om, at denne dybe, kristelige Bevægelse paa Egnen ikke er af helt ny Dato (hvilket mange maaske tror) kan anføres følgende: 14. November 1676 afgav et Vidne i Retten følgende Forklaring: I Fredags 14 Dage var han med flere af Naarup Bys Folk til Bedestund og Morgenbøn hos Jeremias Spleths — de plejede at samles saaledes hver Morgen, undtagen Prædikedagene —, og som de da laa paa deres Knæ under Bønnen, kom Henrik Hansen ind ad Forstuedøren og blev staaende med sin Hat i Haanden og tog Bønnen vare, indtil nogle af hans Medfølgere gjorde Indfald i Stuen og anfaldt Anders Hansen — en indruleret, undvegen Soldat — „om Livet“, paa den Tid da der i Bønnen blev bedt for Kongen. . . . Der blev da i Forsamlingen en saadan Forskrækkelse, at Bønnen derved blev standset. Ane Jeremias Spleths spurgte dem da, hvad der var paa Færde, og hvorfor de ikke lod dem have Ro til at bede Bønnen til Ende. . . .“ Da denne Udtalelse er afgivet i Retten, tør man stole paa, at

Kirken m. v., ved Hjælp af sine 5 Børn¹⁾, og da hun i 1837, 50 Aar gl, forlod Brylle Sogn og flyttede lige over Markskjellet til Brændekilde Sogn, hos den Søn som bestyrede Store Stærmose, da gav Pastor Lund i Kirkebogen hende følgende Karakter: „Hun var en gudfrygtig Enke“! Alle, der forlod Sognet, gav Præsten en Karakter i Kirkebogen, som efter hans Mening var en sandfærdig Bedømmelse af det enkelte Menneske. Jeg har gennemgaaet de mange Blade i Kirkebogen og de enkeltes Karakterer, men ingen fundet, som kommer paa Højde med den, Præsten gav Karen Jørgensdatter. Jeg har endvidere forhørt de gamle paa Egnen og flere af hendes Efterslægt, og de har alle ment, at Præstens Bedømmelse var den rette. — Man maa efter dette tænke sig denne Kvinde i stadig levende Forbindelse med Gud i Bøn og Taksigelse. — Det vilde have sin store interesse og gribende Betydning, om man nu 100 Aar efter kunne spore Guds Svar paa disse Bønner fra denne „gudfrygtige Kvinde“. Men Guds Svar paa Menneskets Bønner bliver vel som Regel en Sag mellem Gud og det enkelte Menneske, og selv om en Udenforstaaende i et Menneskes levende Live undertiden skal kunde skønne et og andet, som er talende Vidnesbyrd om Guds Svar, saa bliver det vanskeligt 100 Aar efter at finde Vished om saadanne Ting, og disse vil da nærmest kunne findes i Arkiver og Biblioteker. Imidlertid vil enhver kunne fatte Karen Jørgensdatters Glæde over den store Velsignelse, Gud skænkede hende derved, at hun fik Lov at deltage og være med i Ledelsen af de mange betydelige kriste-

den er rigtig; og den giver saa meget mere et klart Billede af, med hvilken Alvor den store Befolkning dyrkede Religionen — og man fristes til en Sammenligning med Nutiden, som jeg synes staar i et mindre godt Lys!

1) Sønnen, Jørgen Christian, døde nemlig som ganske ung ved et Vaadeskud paa en Jagt, da han vilde springe over en Grøft med Gevær i Haanden.

lige Møder og Sammenkomster, der bar saa rige Frugter baade før og efter hendes Død. Endvidere var det en stor Lykke, som vederfaredes hende gennem hendes 6 gode Børn (5 Sønner [den 5. døde dog som ung] og 1 Datter). De 3 ældste af Sønnerne, Henrich, Christian og Anders fik hver en af hendes 3 Gaarde, henholdsvis Lille, Store og Ny Stærmosse, men den første af disse solgte efter nogle Aars Forløb Hovedparcellen til den yngre Broder, Carl, medens Henrich selv beholdt en mindre Parcel, (den hvorpaa nu Mindesmærket for Peter Larsen Skræppenborg blev anbragt i 1922). Den 5. Søn, Jørgen, døde som ung, medens Datteren blev gift 1833 med Gaardejer Jørgen Rasmussen i Tommerup. De 5 Børn fik alle mange Børn, ca. 10 i Gennemsnit, altsaa i alt 50 Børnbørn¹⁾. — Mærkelig nok blev de 3 Sønner, der sad som Ejere paa de 3 Stærmossegaarde, nemlig Christian, Carl og Anders gift med hver en af de 3 Søstre, Karen Marie, Karen og Jensine Jacobsdøtre fra Ellegaard i Tommerup, og de 3 Søstre skænkede deres Mænd henholdsvis 12, 9 og 14 Børn, der saa godt som alle fik Lov at leve, og hvad der er endnu mærkeligere er, at de 3 Søstre i en og samme Midnatstime, mellem den 15. og 16. Oktober 1854, nedkom med hvert et levende og velskabt Barn. Alt dette tilsammen turde være ganske enestaaende i Danmark, ja, i den ganske Verden. Alt dette fik den gamle Bedstemoder, Karen Jørgensdatter, Lov til at opleve, før hun 19. Marts 1855 fik Hjemlov²⁾. Der var saaledes i hendes store Efter-

¹⁾ 200 Børnebørnsbørn og ca. 200 Børnebørnsbørnebørn, men der kan komme flere endnu. Dette er en helt ualmindelig stor Efterslægt, og endnu mærkeligere er det, at alle er blevne gode Borgere og Samfundsstøtter. Ved at høre om denne mægtige Velsignelse kommer man til at tænke paa Guds Ord til Abraham. Hebræer Brevet 6., 14. og 1. Mosebog 22., 17.

²⁾ Hendes Yndlingssalme var Nr. 595, „Stille vær min Sjæl til Gud“.

slægt nedlagt en stor Guds Velsignelse, som alle kan faa Øje paa. Men hvilken Lykke og Herlighed har hun saa nedbedt over sine Børn og Børnebørn og hele Efterslægt, som vi ikke saadan ligetil kan opspore i Arkiver eller i Biblioteker, men som hendes Efterkommere maaske endnu kan fornemme og glæde sig over — og takke for!¹) —

Til Minde om „den gudfrygtige Enke, Karen Jørgensdatter“, der blev Stammoder til den talrige Slægt „Stærmose“, burde der rejses et pænt Mindesmærke ved Lille Stærmose (nær ved hendes Svoger, Peter Larsen Skræppenborgs Minde), som et Vidnesbyrd om, at det virkelig har en gribende Betydning, endog paa flere Maader, at tjene den levende og sande Gud af hele sin Sjæl og hele sit Sind; thi baade i Modgang og Medgang vil det troende Menneske være lykkeligt. —

Et saadant synligt Mindesmærke kunde maaske dog bidrage og virke til Eftertanke for de nulevende og efterfølgende Slægter, hvoraf mange tror, at de kan alting selv og mener, at alt hvad der sker her i Livet er tilfældig, og derfor har de ingen Brug for den almægtige Gud.

¹) Hvor er det et herligt Løfte, Gud har givet alle dem, som elske ham og holder hans Bud*, idet han lover, at han vil vise dem Miskundhed i tusinde Led! Og dette Løfte staar fast endnu; thi den Velsignelse Gud skænkede dem, som er gaaet gennem Dødens Port, gaar altsaa i Arv til Efterkommerne, — vel at mærke, dersom de selv vil modtage Guds Gaver og holde sig nær til ham. — En saadan herlig Stamfader eller Moders Navn bærer saaledes en skjult Skat i sig, som gives til alle i Efterslægten, der selv vil følge deres Stamfader eller Moders gode Eksempler. — De, der i Sandhed kan kaldes Guds Børn lønnes ikke alene med Guds Miskundhed her i dette Liv, men deres Sjæls Ejendom nedarves i de følgende Slægter. I disses Sjæle ligger der en medfødt Dragelse mod Gud, som kan tages i Besiddelse af den enkelte, dersom han ikke selv vanrøgter eller døder det i Sjælen nedlagde. —

Hans Chr. Andersen og Karen Jørgensdatter havde som nævnt i alt 6 Børn, nemlig:

1. Henrich Hansen Stærmose, 1.-5.-1813. Han blev mærkeligt nok konfirmeret i Dalby ved Christiansfeldt 1828, hvorefter han kom i Bagerlære i Vonsyld i Maj samme Aar, rejste til Chrtstiansfeldt i 1830, og fra 16. Januar 1832 var han i Tyrstrup, men tog efter Faderens Død hjem for at hjælpe Moderen med at lede Gaardens Drift. I Vonsyld har han rimeligvis haft et andet Hjem hos Mosteren, der var gift med Gmd. Anders Lauritzen i Vonsyld. Henrich Hansen Stærmose og Hustru flyttede senere til Odense, hvor de døde og blev begravede.
2. Christian Hansen Stærmose, f. 1.-2.-1817. Sognefoged i Brændekilde, blev Ejer af Store Stærmose og rejste fra Hjemmet da han var 17 Aar for at hjælpe Søsteren og Svogeren i Tommerup. Ved den Lejlighed skrev Pastor Lund i Kirkebogen: „Vides intet uskikkeligt“.
3. Anders Hansen Stærmose, f. 29.-7.-1822, blev Sognefoged i Brylle og Ejer af Ny Stærmose, blev holdt over Daaben af Præstens Datter, Agathe Margrethe Lund, i Brylle Kirke.
4. Jørgen Christian Hansen Stærmose, f. 3.-9.-1824, døde 26.-10.-1834 ved et Vaadeskud.
5. Carl Christian Hansen Stærmose, f. 25.-12.-1826, Peter Larsen, Skræppenborg, stod Fadder ved hans Daab. Han blev 1852 Ejer af Lille Stærmose.

Men alle dem, som modtager Guds Velsignelse, der saaledes strømmer dem i møde, vil kunne lade den Lykke og Frelse fortsætte i Slægten til Børn og Børnebørn m. v. i tusinde Led. — Hvor herligt er ikke det Løfte Gud har givet den gudfrygtige — ikke alene at ville velsigne i dette Liv, men i tusinde Led. — Lad os dog huske dette! —

*) 2. Mosebog, 20.-6.

6. Ane Kirstine Hansen Stærmose, f. 26.-11.-1815, død 20.-6.-1884, gift 1833 med Gaardejer Jørgen Rasmussen¹⁾ i Tommerup, f. 8.-6.-1807, død 22.-1.-1891, og ved ham Moder til 11 Børn. .

Efter Mandens Død forestod Karen Jørgensdatter selv alle sine Ejendomme, indtil hun i 1837 helt overlod Lille Stærmoses Bestyrelse til den ældste Søn, Henrich Hansen Stærmose, der 30. Oktober 1840 fik Skjøde paa Hovedparcellen med ca. 5½ Tdr. Hartkorn for 4000 Rdl. — Han blev gift 16. Juli 1841 med Anne Marie Frederiksdatter, (Jørgen Rasmussen i Tommerup og Peter Knudsen i Skræppenborg var Forlovere), der da siges at være i Lille Thobo, men var forh. i Paarup 1816, og i 1840 var hun Husbestyrerinde for Henrich Hansen (Folketællingen). De havde følgende 5 Børn:

1. Hansine Christiane Hansen Stærmose, f. 1839.
2. Karen Marie Hansen Stærmose, f. 16.-6.-1841.
3. Hans Frederik Chr. Hansen Stærmose, f. 16.-3.-1843.
4. Maren Kirstine Hansen Stærmose, f. 10.-2.-1845.
5. Jørgen Chr. Hansen Stærmose, f. 27.-7.-1847.

Henrich Hansen Stærmose fraskilte fra Lille Stærmose en Parcel paa ca. 10 Tdr. Land, som han bebyggede, der hvor Vejen gaar efter Skræppenborg, og hvor Mindesmærket for Peder Larsen Skræppenborg, nu staar. I denne nye Ejendom flyttede han hen med Familien og solgte saa Hovedparcellen til Broderen, Carl Christian Hansen Stærmose 1. December 1852 med ca. 5 Tdr. Hartkorn. — Henrich Hansen Stærmose og Hustru flyttede senere til Odense, hvor de døde og blev begravede. — Carl Hansen Stærmose var født 25. December 1826 og blev gift 25. Oktober 1852 med Karen Jacobsdatter, f. 2. April 1824

¹⁾ Broder til Anders Rasmussen i Pindstofte.

Datter af Jacob Jensen¹⁾ i Tommerup Ellegaard) og hvis 2 Søstre var gift med hendes Mands 2 Brødre. De fik 9 Børn, som alle levede og blev voksne, nemlig:

1. Hans Jørgen Hansen Stærmose, f. 2.-5.-1851.
2. Karen Kirstine Hansen Stærmose, f. 20.-4.-1853.
3. Anna Cathrine Hansen Stærmose, f. 15.-10.-1854.
4. Hans Christian Hansen Stærmose, f. 3.-10.-1856.
5. Johanne Kirstine Hansen Stærmose, f. 15.-4.-1858.
6. Jacob Hansen Stærmose, f. 7.-6.-1860.
7. Jørgen Hansen Stærmose. f. 12.-2.-1862.
8. Louise Kirstine Hansen Stærmose, f. 30.-1.-1864.
9. Mads Christian Hansen Stærmose, f. 15.-12.-1865.

Carl Hansen Stærmose solgte Lille Stærmose, der nu undertiden kaldes „Gamle Stærmose“ til Adskillelse fra „Ny Stærmose“ (der i 1840 var skilt fra som selvstændig Ejendom til den 3die Broder, Anders). 28. Januar 1892 til Mathias Jacobsen fra Jylland; efter hans Død sad Enken, Kirstine Jacobsen, med Ejendommen til 25. Marts 1926, da hun overdrog Gaarden til sine to Sønner, Jens og Frode Jacobsen.

Efter den ældre Broders Død 1936 er Frode Jacobsen ene Ejer af Lille Stærmose.

¹⁾ Han havde desuden 3 andre Døtre, nemlig: Maren Cathrine, f. 23.-2.-1818, Johanne Kirstine, f. 1828 og Jacobine, f. 1833 samt en Søn, Hans, f. 26.-2.-1832.

NY STÆRMOSE blev udskiftet fra Lille Stærmosé omkring 1840 af Enken, Karen Jørgensdatter. Denne ny Gaards Jorder kom til at ligge nord for Vejen efter Broholm og udgjorde den vestlige Del af „gamle Stærmosé“, som den tilbageblevne Del af Lille Stærmosé nu kaldes i Folkemunde. Ny Stærmosé fik et Jordtilliggende paa ca. 4³/₄ Tdr. Hartkorn, og denne Gaard overlod Karen Jørgensdatter til den tredie ældste Søn, Anders Hansen Stærmosé, f. 29. Juli 1821, i Følge Skjøde af 2. Februar 1843. Og 24. September 1846 overlod hun tillige Sønnen Brylle Kirke for 4000 Rdl. — Han blev gift i Brændekilde Kirke 10. Oktober 1846 med Jensine Jacobsdatter, f. 8 April 1827, der var Søster til Brødrene Christian og Carls Hustruer. Anders Hansen var nogle Aar Sognefoged ligesom Faderen, og Chr. Henrichsen havde været. Brylle Kirke solgte han igen efter en 7 a 8 Aars Forløb til Proprietær Petersen, Dalumgaard, for 9000 Rdl., og 8. November 1859 solgte han Ny Stærmosé til Peder Pedersen fra Store Dyred for 18000 Rdl. denne sælger atter Gaarden 7. Januar 1875 til Hans Rasmussen, fra hvem den 3 Juli 1886 gik over til de to Svogre Martin Jensen og Lars Hansen, der delte Jorden saaledes, at Martin Jensen beholdt Hovedparcellen, som han ejede til 19. September 1935, da han overdrog den til Datteren og Svigersønnen, Rasmus S. Rasmussen, for 55.000 Kr.

Efter at have solgt Ny Stærmosé flyttede Anders Hans først en kort Tid ud paa Brylle Mark og derfra til Jylland. Han fik mange Børn med sin Hustru, af disse er følgende født paa Fyn:

1. Hans Christian Hansen Stærmosé, f. 28. 8.-1847.
2. do. do. f. 6.-6.-1848.
3. Jacob Hansen Stærmosé, f. 20.-12.-1849.

4. Jens Peter Hansen Stærmose, f. 8.-12.-1851.
5. Jørgen Christian Hansen Stærmose, f. 12.-8.-1853.
6. Karen Hansen Stærmose, f. 16.-10.-1854.
7. Anne Cathrine Hansen Stærmose, f. 18.-4.-1856.
8. Mads Hansen Stærmose, f. 8.-11.-1857.
9. Kirstine Hansen Stærmose, f. 29.-8.-1860.

I Jylland er endvidere født 5 Børn om hvilket jeg ikke har nærmere Dato.

Jeg har gentagne Gange haft Lejlighed til at berøre den mærkelige Forskel, der gennem lange Tider har hersket indenfor Befolkningen i Odense Herred i Henseende til det kristelige Liv, og jeg kan ikke slutte denne lille Afhandling uden kort at berøre dette endnu en Gang. —

Alle interesserede kender det Faktum, at Befolkningen i den vestlige Del af Herredet gennem Aarhundrede har været langt dybere og inderligere vakt i religiøs Henseende end i den østlige Del. Man kan endnu den Dag i Dag trods Radio m. v. hver Helligdag finde Kirkerne til Dels fyldte af en lyttende og interesseret Skare i alle Kirkerne i Brylle, Tommerup Verninge, Vissenbjerg og til Dels Ubberud; medens man i Sognene ind efter Odense, i Brændekilde, Bellinge, Stenløse, Fangel, Sanderum, Paarup o. s. v. kun finder Kirkerne meget tyndt besatte. — Den oprindelige Grund til dette Forhold synes at bunde dybt og ligger aabenbart langt tilbage i Tiden; hvilket Læserne ogsaa vil have faaet Indtryk af, af de her meddelte spredte Oplysninger. Der er ingen Tvivl om, at Centrum for det alvorlige og levende gudelig Liv netop har haft sit Hjemsted i den vestlige Del af Herredet, i Egnen omkring Render, Stærmose, Skræppenborg, Mørkenborg, Pindstofte og Naarup; hvor særlig enkelte Familier har været Bærere af det kristelige Liv. Paa vedføjte Slægtregister har jeg forsøgt at finde Kæden, der har knyttet de enkelte Familier sammen og holdt den gudelige pietistiske Fane højt. — Men desværre tør jeg ikke slutte denne Undersøgelse uden at bekende, at det forekommer mig, som om den tidligere begejstrede Varme for Guds Riges Sag i den allersidste Tid i nogen Maade befinder sig i en kendelig Afsvaling, der varsler meget ildel! — Vel har vi netop

i denne Egn bygget 6 nye Kirker i de sidste 60 Aar, men naar man mindes den umaadelige Tilvækst i Befolkningen, det netop er foregaast her, virker det ikke saa overvældende, som man ved første Øjekast skulde synes. — Dersom vi nu tænker paa de ovenfor nævnte daglige Morgenandagter hos Jeremias Spleth i Naarup for 250 Aar siden og paa Bedemøderne i Stærmosse og Skræppenborg for 120 Aar siden, i hvilke flere Hundrede deltog paa deres Knæ, da synes jeg, at vi maa føle os saare beskæmmet og tager Forskellen til alvorlig Eftertanke og Overvejelse i den nulevende og kommende Slægt.

Baagegaard pr. Tommerup, 25. December 1936.

F. HJORT.

I denne Slægtkæde findes de fleste af de Familier fra Egnen mellem Stærmosø, Rønder og Naarup, der har holdt den dybe og inderlige Kristendom (Pietismen) højt i Ære helt op til den nyere Tid!

1. Gaardmand **Anders Nielsen** paa Thobo i Brylle
Sogn er Fæster, f. 1587 og † 7.3-1605

2. Hans Søn, **Laurits Andersen**, er Fæster paa
Thobo til sin † 20.10-1623

3. Dennes Søn, **Jep Lauritzen**, var Fæster paa Thobo og Deleget paa
Sct. Knud og Dalum Kloster, † 4.9-1660, g. m. **Johanne?**

4. Hans Søn, **Niels Ibsen** paa Thobo var ogsaa Deleget paa dette Gods,
† 2.1-1702, g. 28.-6.-1657 med **Dorthe Hemmingsdatter** f. 1637, † 27.5-1705

5. **Johanne Nielsdatter**, f. 1665¹⁾, g. 1690 m. **Mogens Sørensen** (S. af Præsten, Søren A. Digsmed i Haarby) † 1710
Enken g. 2. G. 1711 m. Beridder Chr. P. Møller i Thobo | Poul Larsen, f. 1692, † 1769, i Thobo, g. m. Cath. Voldby
Mogensdatter, f. 1698, † 1733

6. **Dorthe Mogensdatter**, f. 1696 i Thobo, g. 1716 m. Søren Mogens, f. 1691, boede i Thobo,
Herredsfoged Fredbjørn Langsted | Kgl. Skovrider

Anders Nielsen, Fæster af
Falder i Søllested

Jørgen Brunsvig i Brylle 1658
Rasmus Jørgensen, f. 1658 i Kiel-
gaard i Brylle, g. 1682 m. Anna
Madsdatter, f. 1659

Herredsfoged **Mads Andersen** i Broholm, f. 1630, † 1690,
g. 30.-10.-1653 med **Karen Ibsdatter** fra Thobo, f. 1625, † 1691
Karen Andersdatter, f. 1659, g. m. **Henning Andersen**, f. 1665
Præst i Ringe

Mads Andersen, † 1736, g. 1)
1696 m. Enken **Johanne Niels-
datter** i Lille Stærmosø, g. 2) 1708
m. **Kirsten Rasmusdatter**, f. 1686,
† 1749

Niels Andersen,
Omd. i Bæring

Mads Rasmussen i Skalbjerget, f.
1691, g. m. **Mette Jensdatter**

¹⁾ Rideløget **Niels Stær**, f. 1702
paa Søbysøgaard og Egeskov

Dorthe Madsdatter, f. 1706,
g. 1) C. Sørensen, 2) Hironimussen

¹⁾ **Rasmus Madsen**, f. 1710, g.
m. A. Kirstine Pedersd. Fæster af
Nr. 9 i Rønder fra 1739, † 1764

Anders Madsen, f. 1716, Fæster
i Haugaard

Johanne Madsdatter, f. 1722,
g. m. **Jens Madsen**, f. 1718, Fæster
i Bro i Brænderup, men fik Lille
Stærmosø 1749

Maren Madsdatter, f. 1713, g.
m. **Jens Andersen** i Assensbølle

Anna Madsdatter, f. 1711, g.
m. **Jacob Andersen** i Væringe

8. **Peder Rasmussen**, f. 1744,
Ejer af Skræppenborg fra 1778—
1800 og af Langsted Mølle fra
1803—†

Mads Rasmussen, f. 1747, Sog-
neløget, g. m. **Barbara Hans-
datter**, f. 1764. De fik hans Fa-
ders Gaard i Rønder, solgte
Gaarden 1804

Jørgen Chr. Rasmussen, f.
1755, † 1804, g. **Karen Knuds-
datter** fra Hjallesø. De ejede
først en Gaard i Trøstrup og 1800
Skræppenborg

Kirstine Rasmusd., f. 1745,
g. m. **Chr. Henriksen**, Lille
Stærmosø (der var Søn af **Hen-
rik Rasmussen**, Store Appe),
ejede Brylle Kirke og var Sogne-
foged

Margrethe Rasmusdatter, f. 1742,
g. m. **Lindegaard** i Odense

Ane Kirstine Rasmusd., f. 1742
g. m. **Niels Poulsen**, Thobo, der
var Søn af **Poul Larsen**, g. m.
Cathr. Voldby Mogensdatter

Rasmus Pedersen,
Giambsbjerg Mølle

Jens Pedersen, Høj-
bjergsted i Tommerup

Maren Kirsten P., g.
m. **Peder Andersen**, i
Tommerup

Ane Kirsten P., g. m.
Claus Pedersen i
Langsted

Maren Pedersd., g. m.
Jørgen Jørgensen,
Langsted

Henrik Pedersen
i Lørgsted

Karen Jørgensdatter, f.
1787, g. m. **Hans Chr.
Andersen**, f. 1781 i Orte,
ejede Brylle Kirke og
alle Stærmosøgaard-
ene, han var Sogne-
foged og Lægdsmand

Knud Jørgensen, f. 1788,
ejede Lille Skræppen-
borg

Anne Sophie J., f. 1797,
g. m. **Andreas Lauri-
tzen** i Vonsild

Rasmus Jørgensen?

**Anne Kirstine Jør-
gensdatter**, f. 1786,
g. 1822 m. **Peter Holm
Larsen Skræppen-
borg**, f. 1802, Søn af
Landmaaler **Niels Lar-
sen** i Rønder, † 1817,
g. m. **Ane Elisabeth
Hansen**

Slægten „Stærmosø“ Stamfædre

Rasmus Madsen, f. 1785, † i
Oure Sogn 18.-7.-1836, viet i
Allested 12.-10.-1808 til **Maria
Davidsdatter**

Ane Kirstine Madsdatter, f. 1786

Hans Henrik Madsen, f. 1788,
Omd. i Højbjerg i Uubberup Sogn

Poul Madsen, f. 1791, Omd. i
Svendstrup, senere i Svendstrup,
9.-3.-1816 g. m. **Kirsten Rasmus-
datter** fra Baagegaard

**Mads Christian Poul-
sen**, Lunge pr. Gisløv

Mine Poulsdatter, g.
m. **Gdr. Bøgelund** ved
Blommenslyst

Dorthea Poulsdatter,
g. m. en **Gdr.** i Gisløv

Marie K. Poulsdatter,
g. m. **Gdr. Lars Hansen**,
Lumby

Nicoline Poulsdatter,
g. m. **Gdr. Chr. Peder-
sen**, Udby. De har 8
Børn

Ras. Poulsen,
Udby

Gdr. i Niels Julius Poulsen
overtog Hjemmet i
Svendstrup

Mads Rasmussen i Rønder

Poul Nielsen, Ejer af Thobo, g.
m. **Johanne Dorthea Henriksd-
atter**, en Datter af **Henrik Rasmus-
sen** i Store Appe

Henrik Hansen, f. 1812, Ejer først
af Lille Stærmosø til 1851, senere
en Parcel deraf

Christian Hansen, f. 1817, Ejer
af Store Stærmosø og Sogneløget

Anders Hansen, f. 1822, Ejer af
Ny Stærmosø og Brylle Kirke
samt var Sogneløget

Carl Chr. Hansen, f. 1825, Ejer
af Lille Stærmosø fra 1852 til
sin Død

Ane Kirstine Hansen, f. 1815, g.
1833 m. Omd. **Jørgen Rasmus-
sen** i Tommerup, f. 1807, † 1891

Mads Rasmussen i Rønder

Anne Margrethe Madsdatter, † paa
Baagegaard 1826, g. 1) **Rasmus
Mortensen**, † 1800, g. 2) **Niels
Rasmussen** 1801, † 1818
3) **Ane Kirstine Rasmusd.**, f. 1783,
g. 9.-3.-1816 m. **Erik Hansen** paa
Baagegaard

Johanne Dorthea Poulsdatter, g.
m. **Jeppe Larsen**, ejede Thobo 1813

Jeremias Spleth i Naarup, der var Rideløget hos Rigsadmiral **Henrik Bjelke** paa de svenske Herres —
de Bjelker og Banneres — Gods paa Fyn fra 1663 til sin Død 1703, — var først gift med **Ane Eisen-
berg** (Datter af Præsten **Elias E.** paa Samso og **Ane Jensdatter**) og senere ca. 1682 med **Karen Jørgens-
datter**) og havde bl. a. følgende Børn:

¹⁾ **Lyder Spleth**, Rideløget
fra 1686 paa Løgismose.
Ejer af Erholm 1699—1713

²⁾ **Herman Peter Spleth**, f.
1182, † 1711, Præst i Her-
slev

³⁾ **Hartvig Spleth**, f. 1684, †
1728, Præst i Verst B

⁴⁾ **Henrik Chr. S.**, f. 1687
Hans S., f. 1690
Frederik S., f. 1694
Jørgen F., f. 1695

Anne Margrethe Spleth blev ca 1715 gift med **Anders
Rasmussen** i Naarup. (En af deres Børn, **Chr. Ander-
sen Spleth**, f. i Naarup 1731, † 1794 som Præst i
Skaarup). Han levede endnu 1765 og **Jeremias Ander-
sen**, Omd. i Naarup 1765, er deres Søn, ligesom
Cathrine Marie A., g. m. **Peder Jørgensen** i Væringe.

NB. **Jeremias Spleth** var Svoger til Præsten **Hans Stephansen** i **Kjøng**. (hvis Moder, **Thale Eisenberg**, var Søster til **Ane Spleth**). Slægten **Spleth** lever endnu i Præstestanden.

¹⁾ Hendes Broder, **Anders Jørgensen**, i Naarup blev 21.-2.1703 g. m. **Johanne Knudsdatter**.